

12 januari 2000

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över Socialtjänstutredningens slutbetänkande SOCIALTJÄNSTEN I UTVECKLING (SOU 1999:97)

SAMMANFATTNING AV YTTRANDET

RSMH tillstyrker i väsentliga delar utredningens förslag. Av särskild vikt är utredningens förslag att återställa rätten att genom förvaltningsbesvär överklaga alla beslut om socialbidrag och socialt bistånd.

Allmänt sett är vi mycket positiva till den grundton som genomsyrar betänkandet. Vi instämmer med utredningens slutsats att de grundläggande målsättningarna, värderingarna och konstruktionen för socialtjänstlagen skall ligga fast. Det är positivt och viktigt att man behåller socialtjänstlagen som en ramlag och en rättighetslag som vilar på målparagrafens värderingar om solidaritet, trygghet, jämlikhet, respekt och självbestämmande.

RSMH välkomnar förslagen om förbättrad tillsyn och ökat brukarinflytande och lägger några kompletterande förslag till hur en sådan utveckling kan stödjas.

RSMH tillstyrker förslaget om att socialbidragen tas bort ur ramlagstiftningen och förs till en särskild lagstiftning men vill samtidigt betona vikten av att de övergripande målen, helhetssynen och socialtjänstens roll i samhället skrivs in även i lagen om socialbidrag.

Vi ställer oss däremot kritiska till utformningen av den så kallade arbetslinjen. Poängterandet av den enskildes ansvar att genom arbetet, utbildning eller motsvarande svara för sin försörjning bidrar till en ökad misstro mot socialbidragstagarens arbetsvilja. Redan idag har socialtjänsten rätt att tvinga socialbidragstagare till olika insatser. Ofta upplevs dessa tvingande krav som ett misstroende redan i nu gällande lagstiftning. Inte sällan råder ett ömsesidigt misstroende mellan klient och socialarbetare och det leder inte till samförståndslösningar som stärker den enskildes förmåga till självförsörjande.

RSMH avvisar utredningens förslag att utforma lagstiftningen om arbetslinjen som ett tvång riktat mot socialbidragstagaren. Vi menar att lagstiftningen istället skall utformas så att Socialtjänsten har skyldighet att erbjuda dem som uppbär socialbidrag under viss tid praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. RSMH kan inte acceptera att socialbidraget skall kunna dras in helt för den som avböjer eller uteblir från kompetenshöjande verksamhet. Den enskildes önskemål måste väga tungt vid utformningen av sådan praktik. Socialnämndens begäran att den enskilde skall delta i anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet bör kunna överklagas.

Riksnormen bör höjas och utvidgas till att omfatta flera typer av utgifter än idag. Samma regler för vilka tillgångar man får ha för att vara berättigad till socialbidrag bör gälla som de som föreslagits i lagen om äldreförsörjningsstöd.

1. RÄTTSSÄKERHET

A. Överklaganderätten

RSMH konstaterar med stor tillfredsställelse att utredningen föreslår att rätten att överklaga skall återinföras i socialtjänstlagen. För RSMH är rätten att överklaga beslut som går den enskilde emot en självklar del av en rättssäker socialtjänst. Enligt vår uppfattning gäller detta också i ett framtida system där kvaliteten på insatserna är hög och kunskaperna hos professionen goda.

I sammanhanget bör man framhålla den urholkning av kommunernas skyldigheter som en borttagen

överklagningsrätt leder till. Detta har inte varit lagstiftarens avsikt men har kunna konstateras i studier som gjorts efter lagändringen 1 januari 1998. Ett exempel på en sådan studie är "Inskränkningar av besvärsrätten"(Artikelnr: 1999-00-060) som publicerats av socialstyrelsen.

"I huvuddelen av den litteratur som hittills publicerats angående de nya biståndsreglerna har man tolkat lagen så att endast det bistånd som vilar mot en rättsregel kopplad till möjligheten att överklaga med förvaltningsbevärl är att betrakta som kommunala skyldigheter. Övrigt bistånd har då uppfattats som mer eller mindre frivilliga insatser för kommunerna."(s 5)

Så som utredningen framhåller finns det inte anledning att skilja de som behöver stöd i den dagliga livsföringen, eller en vistelse på ett behandlingshem, från dem som behöver hjälp med sin försörjning. Rätten att överklaga ska gälla för alla.

Genom skapandet av praxis leder överklaganderätten till att godtycke motverkas och att man behandlas lika oavsett var i landet man är bosatt. Det gör det också möjligt för den enskilde att förutse utgången av ett ärende, och känslan minskar att slumpen eller tur med socialsekreteraren styr om man får rätt eller inte. Möjligheten att överklaga är också ett sätt att kontrollera kvaliteten i insatserna, och motverka att fel beslut fattas. Att en oberoende instans granskar enskilda ärenden är därför ett sätt att förbättra resultaten av socialtjänstens verksamhet.

Man bör också i sammanhanget understryka att den hjälp man får genom socialtjänsten ofta är en förutsättning för att mottagaren ska kunna utöva sina demokratiska rättigheter. En person som p.g.a ångest eller svåra fobier behöver en ledsagare för att ta sig ut ur sin lägenhet kan inte utnyttja föreningsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten eller ens rösträtten om hans ansökan om en ledsagare inte beviljas. Att beslut om insatser som har detta nära samband med medborgarrätten måste kunna prövas i flera instanser framstår därför som självklart.

Det finns också en naturlig intressekonflikt mellan socialtjänstens beslutsfattare och den enskilde klienten. Socialnämnden och dess tjänstemän skall ta till vara förvaltningens, skattebetalarnas och hela klientkollektivets intressen. Dessa står ibland i konflikt med den enskildes intressen. Det är då rimligt att en oberoende instans får möjlighet att avgöra frågan.

RSMH anser också att det är av betydelse för den enskilde att den dömande makten har möjlighet att kontrollera den verkställande. Psykiskt funktionshindrade har ofta haft ett starkt beroendeförhållande till offentliga tjänsteproducenter under hela sitt liv. Inte sällan är socialtjänstens insatser en förutsättning för att den funktionshindrade skall klara sig utan institutionsvård. Det är under sådana förhållanden nödvändigt att en oberoende instans har möjlighet att kontrollera att den enskilde får sin rätt tillgodosedd och att kvaliteten i insatserna upprätthålls.

B. Tillsynen

Ett stort problem är att Socialtjänstlagen inte följs: Därför välkomnar vi att tillsynsmyndigheterna får maktmedel genom en lagändring som kan öka effektiviteten i deras arbete.

Innebörden av begreppet tillsyn bör preciseras i lagen och att man därvid observerar att syftet med tillsynen inte endast är att försöka kontrollera rättssäkerheten utan också bevaka att socialtjänstens arbete är av god kvalitet.

Målet bör vara att verksamheten och beslut skall vara underställda en tillsyn som gagnar den enskilde och samhällets demokrati- och rättssuppfattning liksom att den skall gagna en god kvalitet inom socialtjänstens samtliga verksamhetsområden. Tillsynsverksamheten får inte enbart handla om den formella delen av verksamheten utan måste också granska förhållningssätt, bemötande och insatsernas innehåll och utformning. Det bör finnas en kombination av råd och anvisningar och ytterst prövnings- och kraftfulla sanktionsmöjligheter.

RSMH anser att brukarna bör ha inflytande över tillsynsmyndigheternas verksamhet. Detta inflytande bör omfatta alla nivåer i tillsynsapparaten. En utredning om hur detta skall utformas bör initieras och ha som syfte att ta ett helhetsgrepp över tillsynsfrågorna istället för att man som nu lappar och möblerar om i befintliga system utan att huvudfrågorna - för vem och i vilket syfte skall tillsynen ske? - behandlas.

Brukarorganisationerna måste ha en stark ställning i en sådan utredning.

Länsstyrelsen och Socialstyrelsen är idag instanser som har låg tillgänglighet för klienternas klagomål. Framförallt beror detta på att bristfällig information om dessa myndigheters verksamhet.

Former för brukarinflytande bör utvecklas vid Socialstyrelsen och Länsstyrelsen. Oanmälda inspektioner bör genomföras. RSMH är därför positiva till förslaget att särskilda brukarråd inrättas som skall stödja länsstyrelserna och socialstyrelsernas regionala enheter.

Flera modeller kan prövas för att åstadkomma ett reellt brukarinflytande i tillsynsarbetet. Tillsynsverksamhet vid Socialstyrelsen skulle exempelvis kunna förstärkas med "brukarinspektörer" som arbetar på samma villkor och med samma reglementen och befogenheter som tillsynsenhetens övriga handläggare. Förebilder för en sådan modell finns bland annat i USA.

Den verksamhet som statens institutionsstyrelse ansvarar för (SoL paragraf 75 i förslaget) bör ske på samma sätt som föreslås för socialtjänsten.

C. Intresseavvägning: kommunens ekonomi

Förslaget riskerar att sänka nivån och försämra innehållet i biståndet och därmed urholka begreppet skälig levnadsnivå. När det gäller försörjningsstöd har skälig levnadsnivå tolkats som att socialbidragstagarens levnadsnivå skall vara något lägre än nivån för de som har de absolut lägsta inkomsterna av lönearbete. Begreppet har vidare tolkats med utgångspunkt från levnadsomständigheterna på orten. Detta gäller även utrednings förslag. Vid biståndsbedömningen skall dock kommunernas intresse vägas med som ett intresse av tre. Vid en högkonjunktur kan situationen vara sådan att lönerna stiger och levnadsomständigheterna på orten är goda. Men kommunens ekonomi fortsatt svag. Med utredningens förslag blir konsekvensen att normen för vad som anses skäligt för biståndsmottagaren inte längre bara är levnadsomständigheterna på orten utan också huruvida kommunen har ett överskott eller underskott i budgeten. Förslaget kan därför ses som ett steg ifrån principen att biståndet skall garantera skälig levnadsnivå.

Intresseavvägningen skall enligt förslaget göras mellan den enskildes behov och önskemål, kommunens ekonomi och insatsernas lämplighet. RSMH menar att det i lagen måste framgå att den enskildes behov och önskemål skall väga tyngst.

Om detta förslag genomförs är det viktigt att uppdra åt Socialstyrelsen att i nya allmänna råd ytterligare precisera hur denna intresseavvägning skall göras till vägledning för socialtjänsten och domstolarna. Frågorna bör också uppmärksammas i den löpande tillsynen.

D. Bemötandeaspekter på rättssäkerhet (jmf förvaltningslagen)

En helt avgörande faktor för rättssäkerheten är att den enskilde möts som en medborgare med rättigheter. Förvaltningslagens anda måste vara tongivande för hur klienten bemöts. Idag uppmärksammar vi ofta att dessa rättigheter inte är tillgängliga för klienten på grund av man brister i information om möjligheter att överklaga, undanlåter att tolka förfrågningar om hjälp som begäran om bistånd osv.

E. Brukarinflytande

Brukarinflytande handlar dels om att brukaren skall ha inflytande över planeringen och genomförandet av de insatser man beslutar om (individuellt brukarinflytande) och dels om ett kontinuerligt samråd och en dialog med brukarorganisationerna (kollektivt brukarinflytande).

Brukarinflytande måste finnas på alla nivåer i organisationen, högst upp där de övergripande besluten tas och i små vardagsfrågor t.ex. om hur man hanterar rökningen i en sysselsättningslokal.

Brukarinflytandet måste omfatta hela processen från övergripande planering till tolkning av utvärderingsresultat.

RSMH tillstyrker utredningens förslag om inrättande av brukarråd. Några andra modeller för att förbättra brukarinflytandet som diskuterats och i vissa fall även prövats i RSMH presenteras i RSMH:s yttrande över socialstyrelsens utvärdering av psykiatrireformen (bilaga 1) och i alternativutredningens förslag (bilaga 2 s 16-17).

F. Brukarrevision

Ett sätt att få till stånd en effektiv och verklighetsförankrad utvärdering och kvalitetskontroll är genom brukarrevision. Former för brukarrevision bör utvecklas inom socialtjänsten. Ett par exempel på modeller för brukarrevision är dels att uppdraga åt före detta brukare att intervjua andra brukare och dels att skapa särskilda brukarrevisorsteam som genomför planerade granskningar samt oanmälda nedslag i verksamheten.

G. Brukarrevision i privat verksamhet

Det är viktigt att brukarinflytande inom privat verksamhet kan ske på samma villkor som i den offentliga. Både privata och offentliga vård- och servicegivare bör alltså ha skyldighet att ta emot och samarbeta med brukar- och anhörigorganisationer, personliga ombud, brukarombud och brukarrevisorer. Offentlighetsprincipen bör även omfatta privat verksamhet. För att förbättra rättssäkerheten och möjligheterna till insyn är det viktigt att meddelarskydd även omfattar privatanställd personal.

2. ÖVERGRIPANDE MÅL SAMT BEMÖTANDEFRÅGOR

En av de viktigaste principerna att lyfta fram är helhetssynen. Beträffande socialtjänstens ansvar för stöd och service till psykiskt funktionshindrade är bristen på helhetssyn och det ofta dåliga samarbetet med psykiatri och andra servicegivare mycket allvarliga problem. Här behöver så många åtgärder vidtas att vi ber att få återkomma till frågan i ett särskilt sammanhang.

Avvägningarna mellan principerna att normalisera och att anpassa socialtjänstens insatser för de psykiskt funktionshindrade tycks vara ett problem när verksamheten skall organiseras. RSMH:s uppfattning är att normalisering skall vara huvudprincipen samtidigt som man måste vara medveten om att psykiska funktionshinder ofta är så komplexa att insatserna måste anpassas och ibland skraddarsys utifrån varje klients behov och önskemål. När denna anpassning görs måste man vara medveten om att dessa klienter ofta fordrar insatser från flera olika huvudmän samtidigt vilket ställer stora krav på samordningen. En bra utgångspunkt är att man inte utgår från den egna organisationen utan bygger upp det team som behövs runt varje klient.

RSMH tillstyrker utredningens förslag beträffande stöd till anhöriga/närstående och vill i detta sammanhang betona vikten av att ett nätverkstänkande måste prägla socialtjänstens insatser.

SERVICEPERSPEKTIVET

En förskjutning av fokus från myndighetsutövning till service och rådgivning skulle ge en mängd vinster för såväl samhälle som individ. Om individen kan söka stöd innan problemen har blivit allt för svåra blir insatserna mindre resurskrävande och lättare att genomföra.

Att söka råd och stöd frivilligt underlättar kontakten och befriar den från de negativa förväntningar som ofta är förknippade med myndighetsutövning. Det bidrar också till att förankra socialtjänstens insatser bland medborgarna så att socialtjänsten kan ge det stöd och den service den i första hand är avsedd för. Tidig hjälp är en förebyggande insats i sig.

RSMH vill uttrycka uppskattning över utredningens resonemang kring dessa frågor.

Tillgängligheten är av avgörande betydelse på så sätt att långa väntetider, otillgängliga telefon- och besökstider och krångliga ansökningsförfaranden minskar förtroendet och försvårar för klienten att få den hjälp han eller hon behöver, också i brådskande och akuta situationer.

Socialtjänsten skall också bedriva uppsökande verksamhet vilket är en mycket försummad del av verksamheten. Beträffade psykiskt funktionshindrade är uppsökande verksamhet särskilt problematisk eftersom de presumtiva klienterna ofta saknar förtroende för socialtjänsten liksom all annan myndighetsutövning. En möjlig väg till framgångsrikt uppsökeri är att samarbeta med brukarorganisationer och erbjuda dem resurser att bedriva uppsökande verksamhet likar till likar.

Socialtjänsten bör bjuda in brukarorganisationerna till samarbete för den utvecklingsverksamhet som utredningen föreslår att det skall avsättas stimulansmedel för. Det är också viktigt att brukarorganisationerna får möjligheter att själva söka stimulansmedel för egna utvecklingsprojekt.

BEMÖTANDET

Många klienter vittnar om dåligt bemötande inom socialtjänsten. Maktfullkomlighet, moraliserande och ifrågasättande av hjälpbehov, okänslighet, kränkningar och rättsövergrepp som leder till att livet försvåras istället för att underlättas. Se även avsnitt 5 om "arbetslinjemodeller".

Psykiskt funktionshindrade klagar ofta över att man får för lite tid för att kunna föra fram sina behov och önskemål. Personalen är stressad och har svårt för att lyssna och sätta sig in klientens situation. Man får aldrig någon bra kontakt och besöket avslutas utan att handläggaren eller omsorgspersonalen har förstått vad man ville ha sagt.

Kontinuitet till tid, rum, person, organisation och behandlingsideologi är en annan viktig aspekt på bemötandet.

Trots många hinder förekommer också goda exempel på förtroendefulla utvecklande och stödjande möten med socialtjänsten där klienten ses som en resurs för att förändra sin egna livsvillkor. Klienten medverkar och samspelar med socialtjänstpersonalen i en relation som huvudsakligen bygger på idén om ett gemensamt arbete och inte att klienten skall åtgärdas eller manipuleras i en riktning som han själv inte valt. Det är i sådana relationer som begreppet "social service" får en verklig betydelse.

3. LAGEN OM SOCIALBIDRAG

A. Konstruktionen

RSMH tillstyrker lagens konstruktion eftersom den betonar serviceperspektivet och ger i ett framtidsperspektiv möjlighet till olika finansiella lösningar.

B. Helhetssyn i socialbidragslagen

RSMH anser att socialtjänstens portal- och ändamålsparagrafer (eller andemeningen i dom), bör skrivas in även i Socialbidragslagen. Särskilt viktigt är att betona vikten av att en helhetssyn måste präglade tillämpningen av socialbidragslagen. Ett aktuellt exempel på när helhetssynen gått förlorad är i den nya färdtjänstlagen. Där betraktas den funktionshindrades behov av färdtjänst enbart som en fråga om att transportera.

C. Nivåer, normer

Ett stort problem med den sk riksnorm som finns idag är att den endast är beräknad att räcka till nödvändiga löpande utgifter under kortare perioder. Där ingår alltså bara de mest elementära utgifterna. Bidrag till andra utgifter måste sökas och behovsprövas i särskild ordning. Detta försvårar för den enskilde att planera, prioritera, ha framförhållning och ta ansvar för sin ekonomi. Det bidrar också till att hålla kvar människor i bidragsberoende.

För människor med psykiska funktionshinder som kortare eller längre perioder behöver socialbidrag är nuvarande riksnorm besvärlig. Det krävs av dem att de själva skall identifiera sina behov av extra bidrag och ta initiativ till att söka bidragen. Inte sällan klarar de inte av detta utan hittar på andra destruktiva och för samhället ofta mer kostsamma lösningar.

RSMH anser därför att riksnormen bör höjas och utvidgas till att omfatta de utgifter som ingick i den tidigare av socialstyrelsen rekommenderade bruttonormen. Det nuvarande systemet är både tungt, tids- och resurskrävande såväl för socialtjänstens handläggare som måste nagelfara och pröva fler utgifter och för klienten som måste redovisa för hushållsel, hemförsäkring, läkarvård, tandvård och hemutrustning. Den tvingande riksnormen bör finnas kvar men beräknas med utgångspunkt från de utgifter som ingick i den tidigare bruttonormen.

D. Tillgångar

Ett stort problem är de krav som ställs på att den enskilde skall ha förbrukat alla ekonomiska resurser och alla andra tillgångar innan han kan erhålla socialbidrag. Kraven på att den enskilde skall vara totalt utblottad motverkar möjligheterna att kunna gå in och få hjälp i en akut kris för att stoppa upp och vända en negativ utveckling. Vägen tillbaka till egen ekonomi och livssituation i balans blir också längre om man först måste nå botten.

Vid en internationell jämförelse framgår att de svenska reglerna om vilka tillgångar man får ha för att vara berättigad till socialbidrag är hårdare i Sverige än i många andra länder.

RSMH föreslår att samma regler bör gälla i lagen om socialbidrag som de som föreslagits i lagen om äldreförsörjningsstöd

E. Psykoterapi

Frågan om psykoterapi bara skall vara för de rika har diskuterats sedan slutet på 80-talet utan att få någon lösning.

Utredningen har gjort det enkelt för sig genom att fastslå att psykoterapi skall räknas som sjukvårdande behandling. Vi anser att frågan är betydligt mer komplicerad än så och att man borde ha gjort en analys av hur man skall avgränsa vad som skall räknas som sjukvårdande behandling och vad som är stöd, rådgivning eller konsultation som borde bedrivas av socialtjänsten. Vi ser en risk för att det ställningstagande man gjort kommer att hämma utvecklingen av nya former för stödjande och rådgivande verksamhet som inte präglas av myndighetsutövning.

4. ARBETSLINJEN

Den misstro, det moraliserande och den stigmatisering som ofta varit ingredienser och resultat i utformningen av arbetslinjen har gjort att detta honnörsord ofta bemöts med stor skepsis av brukarna.

RSMH vill lyfta fram brukares negativa erfarenheter av "arbetslinjemodeller" som varit populära under 90-talet (t ex Uppsala- och Albymodellen). Vid utvärdering och forskning har det visat sig att dessa modeller fungerat dåligt både ur resultatsynpunkt och ekonomiskt. Det är därför anmärkningsvärt att liknande modeller fortfarande används under olika betäckningar.

Dessa modeller innehåller bl a krav på den enskilde att ägna sig åt ett orealistiskt och ofruktbart sökande av arbete eller annan försörjning utan hänsyn till individens förutsättningar och möjligheter.

Tjänstemän som minimerar sin hjälp och betonar den enskildes ansvar och ställer orimliga krav (t ex att söka tre jobb per dag) förorsakar ofta nya svårigheter för psykiskt sköra människor. Förhållningssättet innebär en allvarlig hälsoriskfaktor. Svårigheterna förvärras ytterligare om den enskilde dessutom inte får någon hjälp av arbetsförmedlingen, därför att han bedöms som icke attraktiv på arbetsmarknaden, omöjlig att förmedla ett jobb åt. Vi vill betona att det är socialtjänstens handläggare som har det yttersta ansvaret för att hjälpa den enskilde genom samarbete med arbetsförmedlingen och andra rehabiliteringsaktörer.

En kränkande behandling som ger individen skulden för bristen på arbete kan motverkas genom att man mer sätter fokus på skapandet av arbetsmöjligheter och inte enbart på individens eget ansvar. Överkrav är till för att tukta människor och få dem att känna sig dåliga. Socialtjänsten ska inte vara ett problem för den bidragssökande utan ge verklig hjälp.

RSMH vill understryka utredningens överväganden beträffande behovet av att bredda möjligheten till lönebidrag. Den är en form av arbetsrehabilitering som visat sig fungera bra för vissa grupper, t ex psykiskt funktionshindrade.

RSMH avvisar utredningens förslag att utforma lagstiftningen om arbetslinjen som ett tvång riktat mot socialbidragstagaren. Vi menar att lagstiftningen istället skall utformas så att Socialtjänsten har skyldighet att erbjuda dem som uppbär socialbidrag under viss tid praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Paragraf 6 "Socialnämnden får begära att..." bör ändras till "Socialnämnden har skyldighet att erbjuda..."

I paragraf 6 står också att sådan verksamhet "skall utformas med skälig hänsyn till den enskildes individuella önskemål och förutsättningar". RSMH anser att en sådan formulering inskränker kravet på socialtjänsten att individuellt utforma och anpassa verksamheten till ett minimum. Vi menar att "med skälig hänsyn till" bör bytas ut mot "med hänsyn till".

Idag finns exempel på kommuner där den så kallade kompetenshöjande verksamheten för ungdomar består av ett antal arbetspass med tråkiga och okvalificerade arbetsuppgifter. Möjligheten att välja mellan olika alternativ saknas liksom möjligheten att anpassa verksamheten till individens önskemål, intressen och förutsättningar. Den så kallade kompetenshöjande verksamheten upplevs då mera som ett tvångsarbete. RSMH föreslår därför att det i lagen förs in att klienten skall erbjudas möjlighet att välja mellan verksamheter där form och innehåll varierar.

En spännande möjlighet är att bjuda in brukarorganisationer och andra frivilligorganisationer t ex kooperativ till diskussioner om att i deras regi arrangera praktik och kompetenshöjande verksamhet. RSMH finner det mycket angeläget att socialtjänsten stimulerar sådan verksamhet eftersom den kan utgöra ett viktigt komplement till kommunens egen verksamhet. Sådan verksamhet kan vara nyskapande och bredda klienternas valmöjligheter.

RSMH anser att beslut om att anvisa praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet skall kunna överklagas. Vi föreslår därför en komplettering av paragraf 13 med innebörden att om den enskilde bedömer att den sysselsättning som erbjuds jämligt paragraf 6 inte underlättar möjligheten att få arbete eller att den inte är kompetenshöjande måste beslutet att anvisa praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet kunna överklagas enligt paragraf 13.

RSMH kan inte acceptera att socialbidraget skall kunna dras in helt för den som avböjer eller uteblir från praktik etc. Det är orimligt i en lag som utgör sista instansen för möjligheten att överleva. En sådan brist på tillit och hänsyn till den enskildes önskemål och möjligheter har enligt våra erfarenheter ofta negativ effekt på motivationen och möjligheterna att komma igång. Individerna känner sig kränkt och ifrågasatt istället för stimulerad och sporrade.

5. ÖVRIGA SYNPUNKTER

RSMH vill lyfta fram två för brukarna viktiga detaljer i lagstiftningen som inte tagits upp i utredningen.

- Klienten bör ha rätt att byta handläggare och denna rätt bör skrivas in i lagen.
- Ett dokument som innehåller kränkande eller felaktiga uppgifter skall helt eller delvis kunna förstöras. En modell av förstörelse av patientjournal finns i patientjournalagen där Socialstyrelsen kan besluta om förstörelse av journaler som upprättats i hälso- och sjukvården.
- Vi vill framföra kritik mot att utredningen ägnat så lite intresse åt ett av våra just nu allvarligaste storstadsproblem, nämligen hemlöshetsproblematiken. Utredningen borde ha ägnat ett särskilt avsnitt åt detta problem. Även om en särskild utredning är tillsatt borde problemet ha genomlysts och åtgärder föreslagits även i detta sammanhang för att ge prioritet åt lösningar av detta problem. Förändringarna av socialtjänsten får ju inte leda till att lösningar på hemlöshetsproblematiken skjuts framåt. Rätt till "skräddarsydd" (utifrån varje individs behov och önskemål) bostad med särskild service till personer med

missbruk och/eller psykiska funktionshinder är ett förslag som vi hade velat se.

För RSMH

Jan-Olof Forsén
Förbundsordförande